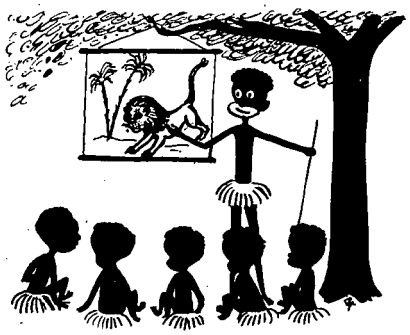

Natuurbeschermingseducatie over de grenzen

In de hedendaagse wereld, waarin herhaaldelijk begrippen als industrialisatie, urbanisatie, ontginning, overbevolking, e.d. worden gebruikt, neemt ook het begrip „Natuurbescherming" meer en meer aan actualiteit toe. De situatie in Nederland zal de lezers zo langzamerhand niet meer onbekend zijn. Daarom zal het wellicht interessanter zijn om onze blikken ook eens over de grenzen te laten gaan om te zien, hoe het daar met de natuurbescherming gesteld is en in het bijzonder, hoe het begrip „Natuurbeschermingseducatie" in andere landen in de praktijk zijn toepassing vindt. Vooropgesteld zij, dat elk land zijn eigen natuurbeschermingsproblemen heeft en dat het moeilijk is om een lijn aan te geven, waarin al deze problemen zouden kunnen worden ondergebracht. Natuurbeschermingseducatie is direct verbonden aan de problemen, die in een bepaald land heersen! Op grond hiervan zouden we in grote lijnen de volgende indelingen kunnen maken:

A. Naar de bevolkingsdichtheid.
   1. Dichtbevolkte landen.
   2. Dunbevolkte landen.

B. Naar de graad van ontwikkeling.
   1. Onderontwikkelde gebieden, waarin een onverantwoord bodemgebruik, met als gevolg erosieverschijnselen, de mensen dikwijls voor nijpende problemen stelt.
   2. Ontwikkelde gebieden, waarin voorlichting tot een juist gebruik van de bodem plaats vindt.

Uiteraard zouden er nog andere indelingen gemaakt kunnen worden, doch voor dit artikel is het voldoende, wanneer we met de bovenstaande indelingen volstaan.

Mede dankzij het werk van de Educational Committee van de Internationale Jeugdfederatie voor Natuurstudie en Natuurbescherming, hebben wij met behulp van vele instanties als o.a. U.N.E.S.C.O., F.A.O. en de bij de Federatie aangesloten organisaties, een beeld kunnen vormen van de activiteiten, die ten behoeve van de Natuurbeschermingseducatie in de verschillende landen worden verricht.

Wanneer wij nu, voordat wij meer in details zullen treden, ons eens gaan bezig houden met eerder genoemde indelingen, dan zien wij dat Natuur-

beschermingseducatie in dichtbevolkte landen, als ook in de nabijheid van de grote steden, waar gebrek is aan voldoende natuurruimte, deze educatie zich in de eerste plaats richt op het aankweken van liefde voor de natuur en een manen tot voorzichtigheid. Het Deense „bosvarken", later in Nederland overgenomen door de Stichting Natuurbehoud en Recreatie, moge hier o.a. een voorbeeld zijn, evenals de in Duitsland gebruikte affiches, die aan duidelijkheid niets te wensen overlaten, en waarop wij bijvoorbeeld een lelijk kijkende eekhoorn zien wijzen naar afgerukte takken en plat getreden bloemen, waarna het dier de mens de vraag stelt: „Moet dat nu?" Het spreekt vanzelf dat de problemen in dunbevolkte streken dikwijls heel wat eenvoudiger liggen, doordat hier het gebruik van ruimte minder urgent is, hetgeen echter nog niet altijd wil zeggen, dat voorlichting t.a.v. het bodemgebruik hier een overbodige zaak is.
Op het onder B. vermelde hoeven wij niet dieper in te gaan, daar het vanzelf spreekt dat in de ontwikkelde gebieden, waar men als regel waakt voor een onverantwoord bodemgebruik, de voorlichting o.a. door middel van Landbouwscholen dikwijls weinig te wensen overlaat. In tegenstelling daarmee wordt in onderontwikkelde gebieden juist een dergelijke voorlichting gewenst. Of men daarmee gelijktijdig respect weet bij te brengen voor flora en fauna is een andere vraag, waarop wij nog terug zullen komen. Men kan in dit verband nl. twee fasen onderscheiden, welke wellicht het beste duidelijk gemaakt kunnen worden aan de hand van de volgende voorbeelden:

I. Landen als Thailand, Afrika, India, Nieuw-Guinea e.a., alsmede de landen in het Midden-Oosten, worden dagelijks geconfronteerd met problemen, die wij zullen aanduiden met het begrip: erosie (het spreekt vanzelf dat hieruit vele andere problemen voortvloeien). Dikwijls is dit een gevolg van het feit, dat men niet voldoende kennis bezit omtrent de natuur, om haar geheel of ten dele in de hand te kunnen houden. Ontginningen en het kappen van bossen op berghellingen doen bijvoorbeeld vruchtbare grond veranderen in onvruchtbare zandwoestijnen en kale rotsen. Rivieren veranderen in modderpoelen, doordat het water, daarin niet meer afgeremd door een hechte plantenvegetatie, de vruchtbare grond meesleept. Het spreekt vanzelf dat de mens hier de oorzaak is van een ellende waarmee zij zelf wordt geconfronteerd, zonder voldoende besef te hebben hoe dergelijke ernstige problemen voorkomen kunnen worden. U.N.E.S.C.O. en F.A.O. trachten aan dergelijke toestanden een einde te maken. Toen wij onlangs een bezoek brachten aan het Department of Natural Sciences en het Department of Education, welke zijn ondergebracht in het nieuwe imponerende gebouw van de U.N.E.S.C.O. te Parijs, vielen wij van de ene verbazing in de andere, toen wij zagen hoeveel materiaal ter bestrijding van dergelijke erosieverschijnselen reeds is verschenen. Op een zeer eenvoudige wijze tracht men d.m.v. boekjes, w.o. prentenboekjes en duidelijke platen, de mensen duidelijk te maken:

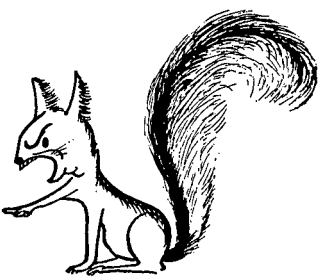

a. Wat is erosie?
b. Hoe ontstaat zij?
c. Hoe kunnen we erosie voorkomen?
d. Wat is het nut van de plantenvegetatie, hagen, bossen e.d.

Dergelijke voorbeelden, waarbij men bovenstaande punten min of meer tot leidraad heeft gekozen, vinden we o.a. in de alleraardigste boekjes: *„Tea Planting and soil conservation by the Contour Method"*, uitgegeven te Colombo, en in: *„Wind Erosion, Wind-breaks and Shelter-Belts"*, uitgegeven te New Delhi door The Indian Council of Agricultural Research.

Zeer bewust heeft men er naar gestreefd om deze boekjes eenvoudig te houden en d.m.v. veel platen, foto's en tekeningen wordt het geschrevene ook visueel aan de lezers duidelijk gemaakt. De lezerskring moet vnl. onder de volwassenen gezocht worden, waarvoor zij dan ook samengesteld zijn. Dit is eveneens het geval met de vele goede boekjes, die in Amerika verschenen, waarbij we o.a. denken aan de negen boekjes, die in de *„Farming Series"* uitkwamen en aan *„The Land Renewed"* van William R. v. Dersal en Edward H. Graham.

Zijn deze boekjes bij voorbaat dus niet geschreven voor de jongeren, toch vindt men in verschillende landen wel degelijk kinderboeken, die het erosieprobleem, op een kinderlijke wijze in verhaalvorm behandelen. Dikwijls ook hebben wij hier te doen met een soort prentenboeken, waarin de prenten duidelijk de hoofdschotel vormen. *„Raindrops and Muddy Rivers"* uit de *My land and your land conservation series,* uitgegeven in Amerika, is hiervan een mooi voorbeeld. Bijzonder duidelijke tekeningen en een eenvoudig gehouden tekst brengen het kind op de hoogte van het nut van water in het algemeen, alsmede van de gevaren, waaraan het land is blootgesteld, wanneer we de betekenis van planten, bomen en heesters zouden verwaarlozen. We zien hoe planten nl. het wegstromen van water beletten, hoe planten de aarde vasthouden, het waterpeil in de grond omhoog houden, voorkomen dat geulen in vruchtbare grond ontstaan, en tenslotte hoe we rivieren binnen de normale stroombedding kunnen houden. Het boekje eindigt met een aantal opdrachten, waaraan we er een als voorbeeld zullen uitlichten:

Opdracht: Bezoek een rivier in de nabijheid van je woonplaats. Is het water modderig of helder? Als het modderig is, wat kunnen dan de oorzaken hiervan zijn? Wat zou men kunnen doen om het water weer helder te krijgen?

In bovenstaande landen neemt de educatie rondom de bestrijding van de erosie dus een voorname plaats in. Zoals wij zagen door middel van boekjes, maar ook door middel van treffende affiches, lezingen en eventueel scholen. Erosie, in Westeuropese landen minder voorkomend, dan in landen daarbuiten blijft een van de grootste gevaren waarvoor de mens zich gesteld ziet. Verder gaat men in vele landen met de natuurbeschermingseducatie niet. Er is dus niet of nauwelijks sprake van een bewust bijbrengen van liefde voor plant en dier in het algemeen. Voor alles gaat het hier om datgene wat primair van nut is voor het voortbestaan en doen toenemen

van belangrijke voedselbronnen, als landbouw en veeteelt, hetgeen direct te maken heeft met het voortbestaan van de mens in zijn algemeenheid. Behalve in eerder genoemde landen wordt dezelfde werkwijze o.a. min of meer gevolgd in: Egypte, Libanon, Syrië, Palestina, Irak, Jordanië, Ceylon, Birma en Pakistan.
Voordat we nu dit gedeelte zullen afsluiten, zullen wij tot slot uit de geweldige hoeveelheid materiaal, die wij na onze bezoeken in Parijs en Brussel tot onze beschikking kregen, graag nog even iets willen zeggen over een uitgave van de International Union for Conservation of nature and natural resources, die in samenwerking met de Food and Agricultural Organisation van de United Nations tot stand kwam. De uitgave is speciaal bedoeld voor het Midden Oosten en begint met de volgende treffende woorden:

> „Het is tot U, onderwijzers van de hedendaagse jeugd, tot wie wij ons woord zullen richten, want in Uw handen ligt de toekomst van Uw land".

Wat de inhoud betreft kunnen wij zeggen, dat het gedeeltelijk overeenstemt met datgene, wat wij juist over de bestrijding van de erosieverschijnselen vertelden, doch daarnaast wordt ook aandacht gevestigd op de bescherming van dier en plant. Terecht wordt opgemerkt dat het dier en daarmee wordt niet alleen het huisdier bedoeld, deel uitmaakt van de wereld, waarin wij leven en dat wij het leven van het dier dienen te respecteren. „Elk dier heeft een rol in de natuur. Wij kunnen niet spreken van nuttige en schadelijke dieren zonder meer". En daarmee zijn we dan tegelijkertijd aan de tweede fase aangekomen:

II. Zagen we in de eerste fase een bestrijding van een primair kwaad waartegen de mens zich diende te beschermen, in de tweede zien we het eerste plus een natuurbeschermingseducatie in ruimere zin. Hier is niet alleen meer sprake van een nuttigheidsfactor, want er komt ook een ethische en aesthetische vorm van de natuurbescherming om de hoek kijken. Natuurbeschermingseducatie betekent hier naar onze opvatting:

> „De mens vertrouwd maken met de hem omringende natuur, opdat daaruit een liefdevol omgaan met plant en dier in haar natuurlijke omgeving voortvloeit, als basis voor de natuurbescherming, waarbij mens, dier en plant, kortom de natuur als totaliteit, gebaat is."

Men kan natuurlijk de vraag stellen of dat nu wel helemaal juist is. Misschien niet en wij geven onze opvatting gaarne voor een andere. Aardig is het evenwel, dat men soortgelijke opvattingen ook in vele andere West- en Oosteuropese landen, alsmede in Amerika terug kan vinden. Maar laten wij eens zien wat men in deze landen eigenlijk aan natuurbeschermingseducatie doet.
In de Oosteuropese landen huldigt men de opvatting dat de toekomst van de Natuurbescherming ligt in de educatie, dus in de wijze waarop men de mensen benadert en begrip weet bij te brengen voor de problemen waarmee wij in de natuurbeschermingswereld voortdurend in aanraking komen. Daarnaast echter is men in deze landen tevens de mening toegedaan, dat het voor de geestelijke kant van het menselijk leven zonder meer gezond is wanneer de mens de natuur leert waarderen. Vandaar dat men in landen als Tsjecho-Slowakije en Rusland bij het Ministerie van Onderwijs dikwijls mensen treft, die speciaal belast zijn met de verspreiding van de natuur-

beschermingsgedachte en het aankweken van liefde voor de natuur. Bij deze en andere activiteiten tracht men dikwijls zoveel mogelijk de scholen in te schakelen, d.m.v. eenvoudige onderzoekjes en natuurhistorische schoolbladen. Ook doet men voortdurend een beroep op de bestaande jeugdorganisaties. De prachtige platen, waarop afbeeldingen van zeldzame planten in Tsjecho-Slowakije voorkomen, zijn eveneens een middel om de jongeren, alsmede de volwassenen vertrouwd te maken met de hen omringende natuur. Het werk van de mensen, die met de leiding van dergelijke activiteiten belast zijn, zouden wij kunnen vergelijken met het werk van een schoolbioloog, waarvan verwacht wordt, dat hij:

A. Kennis heeft van de natuur.
B. Ideeën heeft om het erop uit trekken van de jongeren en de volwassenen op zinvolle wijze te bevorderen.
C. In staat is deze ideeën uit te voeren.

Van de Oosteuropese landen naar de Westeuropese. Een korte opsomming van een aantal landen, zal een beperkt inzicht geven van wat hier gebeurt:

Zweden:

Evenals in Nederland vinden wij hier op een zeer bescheiden schaal schooltuinen. Daarnaast is het bijzonder interessant om te weten hoe men in verschillende plaatsen de mensen de natuur tracht te leren kennen d.m.v. „Natuurpaden". Het pad, dat met behulp van gekleurde strookjes papier of linten door parken of bossen wordt aangegeven, brengt de mensen in kontakt met het planten en dierenleven. Namen van planten, vogels en dieren worden d.m.v. eenvoudige opdrachten bij wijze van spreken spelenderwijze geleerd, terwijl vooral aandacht wordt geschonken aan de wijze waarop men zich in de natuur hoort te gedragen. Dus niet als dank voor het aangenaam verpozen ... enz.

Denemarken:

Soortgelijke acties als in Zweden, terwijl daarnaast kleurige affiches de mens waarschuwen voor het „Bosvarken". „Wordt niet als het bosvarken dat het verblijf in de natuur tot een onaangenaam verpozen maakt door het achterlaten van schillen en dozen!"

Duitsland:

Verschillende organisaties, waaronder de D.J.N., organiseren excursies voor de bewoners van de grote steden. Deze excursies, welke door middel van dagbladen en propagandaplaten worden aangekondigd, trekken veel belangstelling, en leveren op deze wijze een bijdrage voor de natuurbescherming. Voor onderwijzers worden excursies georganiseerd

om hen meer te leren over de levende natuur, met het doel om hen zo geïnteresseerd te maken, dat zij later in staat zullen zijn om hun leerlingen op een boeiende wijze in te lichten over de natuurbescherming en hun op deze wijze liefde voor de natuur bij te brengen. Ook de schoolradio wordt in de Natuurbeschermingseducatie ingeschakeld, terwijl verschillende goede bladen, zoals: *„Du und das Tier"* en het schoolblad *„Der kleine Tierfreund"* verschijnen.

Oostenrijk:
Kursussen voor onderwijzers en leraren, welke georganiseerd worden door het Ministerie voor Onderwijszaken, Boomplantdagen, schitterende Alpenflora-affiches enz., hebben alle tot doel om de mensen te leren waarom Natuurbescherming zo belangrijk is, waarbij men er van uitgaat, dat eerst de schoonheid moet worden ervaren, voordat men van ware natuurbeschermers kan spreken.

Andere landen:
India:
Hoewel we nog weinig over India weten, zouden we toch even stil willen blijven staan bij een uitgave, die in 1957 in India verscheen, onder de titel *„India's wild Life"*. Een boekje dat tot stand kwam op initiatief van het Ministry of Information and Broadcasting Government of India. Er wordt een overzicht gegeven van de in India levende dieren, terwijl daarnaast uitgebreid wordt stilgestaan bij de rol, die het dier in het leven van de mens inneemt. Zo zien we dat in een vijftal hoofdstukjes, achtereenvolgens, de religieuze, economische, culturele, esthetische en wetenschappelijke aspecten aan de orde komen. Prachtige foto's verhogen de aantrekkelijkheid van dit keurig verzorgde boekje.

Amerika
De overstelpende hoeveelheid materiaal, die wij zo langzamerhand, dank zij de U.N.E.S.C.O. en de I.U.C.N. tot onze beschikking hebben gekregen, noodzaakt ons om een apart hoofdstukje te wijden aan de Natuurbeschermingseducatie in Amerika. Reeds een oppervlakkige bestudering van het ontvangen materiaal leerde ons, dat bij de Natuurbeschermingseducatie in Amerika, het onderwijs het centrale punt vormt. In tal van Staten vindt men Natuurbeschermingscommissies, die, in samenwerking met de onderwijsinstanties tal van publicaties, speciaal voor het schoolgaande kind hebben doen verschijnen. De verzorging, alsmede de wijze, waarop de leerlingen van de scholen worden voorgelicht over de Natuurbeschermingsproblemen, en vooral de wijze waarop men hen met de natuur vertrouwd maakt bewijst o.i. wel dat Natuurbeschermingseducatie in Amerika een zaak is waaraan grote aandacht wordt besteed. Wanneer wij nu het materiaal eens nader gaan bekijken, dan zouden wij in de eerste plaats de schoolbladen willen noemen: de *„Audubon Nature Bulletins"*, welke gepubliceerd worden door de *„National Audubon Society"* te New York. In de vier nummers, die wij mochten ontvangen worden de volgende onderwerpen behandeld:
1. Hoe groeien bomen?
2. Wat is het nut van insecten?
3. Het grondwaterpeil.
4. Planten als veroorzakers van erosie.

D.m.v. foto's, eenvoudige gehouden teksten en schematische tekeningen worden de onderwerpen uitgebreid onder de loupe genomen. Naast deze schoolbladen is een al even aardig bad verschenen, dat eveneens bestemd is voor schoolgebruik en dat uitgegeven werd door het Ministerie voor Landbouw, onder de titel: *„Teaching soil and water conservation"*. Tal van eenvoudige proeven worden aangegeven, die de leerkrachten met hun leerlingen kunnen uitwerken. Vooral het zelfwerkzaam zijn van de leerlingen, waardoor zij *zelf* „ontdekkingen" doen, komt hierin tot uiting. Prachtige duidelijke wandplaten, door hetzelfde Ministerie uitgegeven, maken het de leerkracht mogelijk om eveneens klassikale lessen te geven, ter verduidelijking van het in dit blad behandelde. Deze wandplaten zouden in Nederland, waar juist aan dergelijk materiaal grote behoefte bestaat, stellig nader kunnen worden uitgewerkt.
Naast deze schooluitgaven zien wij verder nog tal van publicaties die voor jong en oud geschreven zijn en die niet direct voor schoolgebruik bestemd zijn.

Internationale natuurbeschermingseducatie

Tot nu toe spraken we in hoofdzaak over de Natuurbeschermingseducatie binnen de genoemde landen, hetgeen wij nationale educatie zouden kunnen noemen. Het Internationale Hoofdbureau van de Padvinderij te Ottawa

(Canada) heeft echter met financiële steun van de U.N.E.S.C.O. een boek doen verschijnen onder de titel: „*Serve by Conserving*" met als voornaamste strekking dat natuurbeschermingseducatie niet langer een nationaal vraagstuk is, maar een wereldvraagstuk van buitengewoon belang. Men gaat ervan uit dat jonge mensen met de problemen geconfronteerd moeten worden en zelfs waar mogelijk zelf werk moeten kunnen verrichten (onder deskundige leiding) t.b.v. de natuurbescherming. In verschillende landen zou de Padvinderij reeds groepen hebben, die belangrijk werk verrichten, of hebben verricht. Nadat eerst een theoretische beschouwing wordt gegeven over de achtergronden van de natuurbescherming, gaat men over op de problemen, waarmee vele landen tegenwoordig te maken hebben. Tenslotte volgen er vele practische suggesties, welke betrekking hebben op het werk dat de padvindersgroepen t.v.b. de natuurbescherming in alle landen zouden kunnen verrichten.

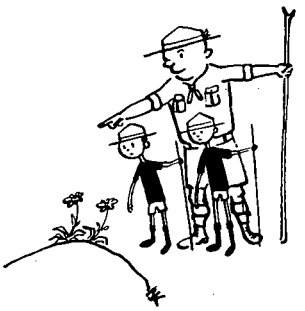

Tot besluit:

We hebben nu vluchtig kennisgemaakt met de wijze waarop in de diverse landen, de jongeren, alsmede de volwassenen, op scholen en daarbuiten, liefde en begrip voor de natuur wordt bijgebracht als basis voor de natuurbescherming.

Vele gegevens hebben we in dit artikel weten te verwerken, maar nog meer gegevens vragen om een nadere uitwerking. Vandaar dat wij allen die bereid zijn om aan de verwerking en de bestudering van het materiaal hun medewerking te verlenen, verzoeken om met ons kontakt op te nemen. Rest ons nog een woord van dank aan allen die aan dit artikel hun medewerking verleenden. Een woord van dank, waarin wij ook het „Department of Natural Sciences" en het Department of Education van de U.N.E.S.C.O. te Parijs, de F.A.O. te Rome en de I.U.C.N. te Brussel zouden willen betrekken.

Harry Wals, Amsterdam

LITERATUUR

La Foret et l'Enfant, uitgave Organisation des Nations Unies pour l'Alimentation et l'Agriculture, Rome 1956 *).
Natur und Landschaft, uitgave Bundesanstalt für Naturschutz und Landschaftspflege, Bad Godesberg (Dl). t)
Der Kleine Tierfreund, uitgave te Mainz am Rhein, Rheinallee 1. t)
Audubon Nature Bulletin, uitgave National Audubon society, 1130 Fifth Avenue, New York. t)
New Horizons, uitgave National Foundation for junior museums, 151 Potrero St., Francisco 3, California. t)
Buteo's Forest, uitgave Missouri Conservation Commission, Jefferson City, Mo.
India's wild life, uitgave The publications Division, Ministry of Information and Broadcasting Government of India, Delhi 8.
The Story of Forests, uitgave American Forest Products industries, inc. 1319 Eighteenth Street, N.W. Washington 6, D.C.
The Land Renewed, uitgave Oxford University Press, New York.
Raindorps and Muddy Rivers, uitgave National Wildlife Federation, Washington.

t) tijdschrift.

*) Na september '59 kan dit bij mij besteld worden. Het boekje is gratis. Voor verzending postzegel van 30 cents insluiten. Adres: H. Wals, Vegastraat 114, Amsterdam-Noord.